

OSMO TIILILÄN TEOLOGIAA XVII

Väinö Hotti

Teh.VHn

(nettikuva)

TIMO JUNKKAALA

Tietoja

Kuvaus

Timo Junkkaala on teologian tohtori ja Helsingin yliopiston dosentti kirkkohistorian alalla. Hän jäi eläkkeelle Suomen Raamattuopiston toiminnanjohtajan tehtävästä 1.5.2015, mutta toimii yhä Perustalehden päätoimittajana. [Wikipedia](#)

Synty: 22. lokakuuta 1948 (ikä 75 vuotta), [Helsinki](#)

Kirjat: [Osmo Tiililä-- protestantti](#), [Oikein väärin ymmärretty Luther](#),

(nettikuva)

OSMO TIILILÄ

Tietoja

Kuvaus

Osmo Antero Tiililä toimi Helsingin yliopiston dogmatiikan professorina 1939–1967. Hän oli paitsi professori ja tutkija myös tuottelias kirjoittaja ja suosittu kristillinen puhuja, joka kokosi suuret kuulijajoukot. Hänen kiinnostuksensa tutkijana suuntautui erityisesti herätysliikkeisiin. [Wikipedia](#)

Synty: 3. maaliskuuta 1904, [Tampere](#)

Kuoli: 16.joulukuuta, 1972, [Helsinki](#)

Kirjat: [Elämäni ja kirjani](#), [Syvällä kulkee väkevä virta: valitut runot](#), [Antti J. Pietilä: kiistelty kirkonmies](#)

Timo Junkkaala, Osmo Tiililä - protestantti (PerusSanoma Oy 2004, s.828).

Nyt olen lähdössä Suomen kirkosta

*"Kun kaikki oli sanottu, kovemmat otteet tarkoittivat tekoja. Jo syksyllä 1961 Tiililä oli käynyt puhumassa kotiseurakuntansa kirkkoherralle **Heimer Virkkuselle** aikeestaan erota kirkosta, mutta tämä oli saanut hänet luopumaan aikeesta. Ensimmäiset kirjalliset dokumentit näistä aikeista ovat tammikuulta 1962, jolloin Tiililä kertoi kirjeissään Martti Simojoelle ja Ilmari Salomiehelle, että **"nyt olen lähdössä Suomen kirkosta"** (600).*

*"Salomiehelle hän kirjoitti, että hän oli syksyllä jo pariinkin otteeseen harjennut asiaa. Molempiin kertoihin oli viimeinen sysäys ollut **piispojen toimissa tai pikemminkin toimettomuudessa**. Kyse ei Tiililän mukaan kuiten-*

kaan ollut vain syksyn tapahtumista, vaan siitä, ettei kirkon johto ollut **vii-
meksi kuluneen kymmenen vuoden aikana kertaakaan asettunut tuke-
maan niitä, jotka olivat "nousseet puolustamaan kristillistä uskoa Si-
reniusta ja Niinivaaraa ym. vastaan.** Kirkon johdon lisäksi Tiililä arvos-
teli jälleen kirkollista lehdistöä, Kotimaata ja Kirkko ja kaupunkia, joiden
tapaa suhtautua herätyskristilliseen toimintaan hän piti käsittämättömänä.
Tiililä kirjoitti Salomiehelle, ettei hän nyt varsinaisesti kirjoita syyttävässä
mielessä, vaan että hänen on vain **seurattava omaatuntoaan.** Hän pyysi
anteeksi loukkaavia sanojaan ja aikaisempiakin sopimattomuuksiaan, mut-
ta koki, että **hänet oli ajamalla ajettu pois kirkosta.** Tiililä sanoi, että hän
aikoo nyt etsiä kirkon sijasta "toisia piirejä", mutta **yliopiston virkaan hän
ilmoitti jäävänsä**" (600).

"Simojoelle kirjoittamassaan kirjeessä Tiililä mainitsi, että **"todennäköi-
sesti hajaannus laajenee"**. Hän sanoi ehkä pitävänsä jonkin puheen kirk-
koa vastaan "yhdessä joistakin vapaakirkollisista piireistä ehkä löytyvien
ystävien kanssa". Hyvästijättöänsä Tiililä ei halunnut tehdä "anateemoin"
eli tuomiten, vaan **"sydämestäni tätä asiaa surevana"**. Hän vakuutti aina
antaneensa Simojoen työlle suuren arvon, mutta jatkoi, **ettei ollut sitä vii-
meksi kuluneiden kymmenen vuoden aikana ymmärtänyt.** Hän vakuutti,
ettei kyseessä ollut mikään uhkavaatimus. "Te jatkatte niin kuin jatkatte;
minun on etsittävä työlleni uusia muotoja". Tiililä jatkoi, ettei hän tahdo
arvostelullaan korottaa itseään "minkäänlaiseen hengellisyyteen", vaan
että kyse on vain siitä, **ettei hän jaksa olla mukana tukemassa "kirkkoa,
jota johdetaan Jumalan sanan vastaisesti** sellaisena kuin tämän sanan
heikolla arvostelukyvylläni käsitän". Tiililä vakuutti, ettei päätös ollut hä-
tiköity ja jatkoi: "Tuntenet pahan luonteeni ja tietänet, etten ole helposti
taivuteltavissa sen jälkeen, kun jokin päätös vähitellen on mielessäni kyp-
synyt" (601).

"Toukokuussa 1962 Tiililä kirjoitti arkkipiispa **Salomiehelle** uudelleen.
Tiililä piti tämän Kotimaassa julkaistua puhetta kauan odotettuna vastauk-
sena "päivän ahdistuksiin". Tiililä koki, että arkkipiispa syytti niitä, "jotka
olivat pyytäneet kirkon johdolta tukea **hengellisen elämän herättämiseksi
tässä maassa**". Tiililän mukaan Salomiehen puheessa kuului heränneitä
aikoinaan arvostelleen Melartinin ääni: **"olkaa rauhassa, tapa riittää,**

*kaikki kansankirkossa ovat hyviä kristittyjä". Tiililän mielestä tällainen puhe antoi aseita **kirkon vihollisten käsiin**. Kun tällainen on kirkon ääni, arkkipiispan ei pidä Tiililän mukaan ihmetellä, jos uskovat rupeavat kyselemään, **onko tällainen kirkko heidän paikkansa**. Tiililä päätti kirjeensä varoitukseen: "**Pelkään että minun on omalta osaltani nyt ryhdyttävä todella kovaan taisteluun**" (601).*

Kirkon lankeemus

*"Hänen mukaansa kirkossa **keskityttiin sivuasioihin pääasioiden kustannuksella**. Tiililän mukaan sivuasioita eivät olleet vain liturgiset muodot ja ihmisten väliset suhteet vaan **sellaisetkin seikat kuin kastetaanko aikuisena vai lapsena ja kenellä on oikeus mennä ehtoolliselle**. Pääasioita puolestaan olivat **raja kristillisten ja ei-kristillisten välillä, kuolema ja tuomio, evankeliumin ehdottomuus ja kaidan tien laventaminen**. Tiililän mukaan tehtiin kuoleman kylvöä, kun lohdutettiin ihmisiä "**umpimähkään tuolla onnettomalla iskusanalla**", että **Jumala hyväksyy heidät**" (603).*

*"Erityisen pahana Tiililä piti sitä, että kirkon äänenkannattajana pidetyt lehdet **Kotimaa ja Kirkko ja kaupunki** edistivät tällaista sekasotkua ja että **kirkon johto jatkoi vaitioloaan...** Tiililä jatkoi raamatullisia voi-huutoja mukaellen: "... voi valkaistuja hautoja, joita esitellään Herran temppeleinä, voi yrityksiä organisoida kuolemasta elämää ihmisparoilte - voi meitä, sillä kaikki me olemme syyllisiä: **meidän tähtemme kirkosta on usko katoamassa** ja tilalle pannaan ihmisten oma hyvä tahto, meidän kirkkomme on tulossa **maailmankirkoksi...** tarjotaanko sinulle kiviä leivän asemasta?" (603).*

*"Jos kirkko ei palvele ihmisiä Jumalan sanalla, se oli Tiililän mukaan verrattavissa **kansaneläkelaitokseen, autoklubiin ja saksanseisojakerhoon**. Laitoskirkko on säätänyt lakeja, joilla se estää lasten pääsyn ehtoolliselle, **vaatii pappeja siunaamaan huorin tekemisen**, jättää tärkeät nimitykset esivallalle ja antaa pappien valmistamisen yliopistolle, **jossa ei kysytä, ovatko valmistuvat uskovia vai eivät**. "Jos laitoskirkko luulee voitavansa määrätä Jumalan sanan sisällön ja tulkinnan tai ryhtyy opettamaan sitä vastaan, silloin **ekklesian on etsittävä ravintoa muualta**". Tiililä oli*

alkanut toistuvasti mainita kirjoituksissaan mahdollisuuden, että uskovat joutuisivat jättämään kirkon” (603).

"Kirkko on olemassa sen tähden että täällä kuollaan"

*”Tiililän mukaan alkukirkon muuttuminen ulkonaiseksi valtiokirkoksi merkitsi jo 300-luvulla kirkon sisäistä heikkenemistä. Tiililän kirkkonäkemyksistä muistutti tältä osin Rudolf Sohmin näkemystä, **jolle oli tyypillistä kirkkolaitokseksi johtaneen kehityksen pitäminen lankeemuksena**” (603).*

*”Kirkon heikkous tuli näkyviin erityisesti siinä, että oltiin välinpitämättömiä tunnustuksesta, sananjulistus oli epävarmaa ja **kirkko oli keskittynyt tämänpuoleisiin**” (604).*

*”Tiililän mukaan kirkko ei ollut olemassa etiikan tähden, vaan sen tähden, **”että täällä kuollaan”**. ”Se on olemassa sen tähden, että Jumala saattaa jokaisen ihmisen kuoleman jälkeen tuomiolle” (604).*

*”Simojoen mukaan Tiililän muistutus siitä, **kuuntelemmeko enemmän omaa aikaamme kuin Raamattua, oli aiheellinen**” (604).*

Hätähuuto kirkon puolesta

"Tällaisesta kirkosta minä eroan"

*”Marraskuun 9. päivänä 1962 marssi tuohtunut dogmatiikan professori Osmo Tiililä kotiseurakuntansa Helsingin Vanhankirkon seurakunnan kirkkoherranvirastoon ja ilmoitti eroavansa kirkosta. Vanhankirkon seurakunnan naisteologi Raili Vihonen, joka oli kirkkoherranvirastossa Tiililän tullessa ilmoittamaan erostaan, on kertonut, että **Tiililä löi Kirkko ja kaupunki – lehden kirkkoherra Heimer Virkkusen eteen pöytään ja jyrähti: ”Tällaisesta kirkosta minä eroan.”** Virkkunen sai ystävänsä rauhoittumaan ja palaamaan kotiin, mutta jo seuraavana päivänä Tiililä tuli uudelleen ja toteutti eroaikkeensa” (605).*

Kirkosta eroamisen syistä Tiililä kirjoitti ensimmäisessä Kotimaa -lehdelle lähettämässään tiedotteessa näin:

”Luettuani kirkkokansan herätyspäivien jälkeen 8.11. ilmestyneen Kirkko ja kaupunki - lehden sekä 9.11. ilmestyneen Kotimaan - kirkkomme pää-äänenkannattajat - olen murheekseni todennut kirkossamme jo kymmenen

vuotta olleen halkeaman kasvaneen. **Kirkkomme ei näytä tajuavan suurta kriisiään, vaan lyö varoittajiaan.** Meillä on kaikilla taitamattomuutemme; omia suuria erehdyksiä en puolusta. **Kun minusta näyttää siltä, että jonkun on asiantilan parantamiseksi otettava ratkaiseva askel, olen tänään eronnut Suomen evankelis-luterilaisesta kirkosta.** Rohkenen toivoa tämän henkilökohtaisen johtopäätökseni - jota muuten olen keskustelujen kuluessa harkinnut jo toista vuotta - yhtäällä hillitsevän kirkkoon kohdistettua äärimmäistä arvostelua ja toisaalla kuitenkin samalla osoittavan, **ettei herätyspäivillä esillä ollut pääasia siedä tinkimistä.** Tietenkin jään kirkkomme ihanteen ystäväksi, sillä onhan se ollut minulle rakas jo lapsuudestani lähtien. Siunaan niitä hengellisiä äitejä ja isiä, jotka tämän kirkon jäseninä ovat minuakin auttaneet elämän tielle.

Helsingissä marraskuun 10. päivänä 1962. Osmo Tiililä" (605).

Ilta-Sanomat julkaisi Tiililän erouutisen ja ison kuvan näyttävästi etusivulla. Lehti oli saanut Tiililältä tällaisen tekstin:

"Olen jo toistakymmentä vuotta ollut huolestunut kirkkomme tiestä ja yrittänyt lehdessäni Teologia ja kirkko esittää mieltäni painaneita näkökohtia. Käsitykseni mukaan kirkko itsessään hyvässä pyrkimyksessään korostaa eettillisiä asioita **on usein unohtanut tai ainakin syrjäyttänyt kirkon tärkeimmän, kuolemaa kohti kulkeville ihmisille julistettavan iankaikkisuussanoman** ja tehnyt tämän nimenomaan johtajiensa tukemana. Kirkosta on tulossa **jonkinlainen maallisen yhteishyvän järjestö.** Tässä kavaataan mielestäni silmien avautumista, jopa **suoranaista uskonpuhdistusta.** Eräät kirkolliset lehdet, varsinkin Helsingin Kirkko ja kaupunki, ovat silmiinpistävästi antaneet palstansa uskonnollisesti vähä tai ala-arvoisille teksteille ja tietoisesti johtaneet mielipiteitä valitettavaan suuntaan.

Tahdon erityisesti korostaa, ettei kannanottoani tule tulkita jonkinlaiseksi ahdasmielisyudeksi. Luulisin, että julkaisemani kirja kirkon kriisistä osoittaa tämän. Valitan, että esitelmäni kirkon herätyspäivillä ovat saaneet harhauttavan sanomalehtiselostuksen. Nuo kaksi esitelmää ilmestyvät sananmukaisina kohdakkoin painosta, ja silloin jokainen voi kontrolloida, onko tuossa tilanteessa puhumani ollut sopimatonta hyökkäilyä kirkkoa vastaan. Lopuksi vain pikku huomautus, ettei päätökseni ole äkkipikaisuudessa teh-

ty, sillä samasta syystä erosin jo puolitoista vuotta sitten papin virasta” (606).

”Kotimaahan ja Ilta-Sanomille toimittamiensa kirjoitusten mukaan Tiililä siis erosi kirkosta saadakseen kirkon huomaamaan, millaiseen kriisiin se oli ajautunut. Ajankohtaisena syynä eropäätökseen olivat Kotimaan ja Kirkko ja kaupunki - lehden kirjoitukset, **mutta taustana oli koko kirkon kehitys viimeksi kuluneiden kymmenen vuoden aikana**. Edellä on kuvattu Tiililän kritiikkiä kirkon linjaa kohtaan Tampereen synodaalokokouksesta syksystä 1952 alkaen. **Mutta mikä mainituissa kirkollisissa lehdissä loukasi Tiililää niin voimakkaasti, että hän päätti toteuttaa eroaikeensa juuri nyt?**” (607).

Kirkkokansan herätyspäivät

”Erityisesti Sepän (Werner Louhivuori. Kotimaa) pakinassa, mutta yleisemminkin sekä Kotimaan että Kirkko ja kaupunki - lehden kirjoituksissa Tiililä näki kirkon tilanteesta huolestuneiden pilkkaa ja myös **häneen henkilökohtaisesti kohdistunutta arvostelua**” (607).

”Mainitut Sepän ja Osmo Katajamäen kirjoitukset liittyivät Helsingin messuhallissa juuri pidettyihin kirkkokansan herätyspäiviin. Tapahtumaan oli osallistunut tuhansia ihmisiä, ja Tiililä oli pitänyt pääesitelmät aiheesta **Jumalan kansan häpeä ja kunnia**. Ne julkaistiin myöhemmin sekä suomeksi että ruotsiksi. Uusi Suomi raportoi kokouksesta otsikolla **Kirkon tie herätti huolestumista kirkkokansan herätyspäivillä Helsingissä**” (607).

Heti kirkkokansan herätyspäivien jälkeen ilmestyneessä Kotimaassa ei tapahtumasta kirjoitettu mitään - kannanotto tietysti sekin. Mutta tuossa mainituissa 9. päivän numerossa **nimimerkki Seppä** kirjoitti pakinapalstallaan, että suurten kysymysten rinnalla herättää murheellista hymyä omassa keskuudessamme tapahtuva nahina. **"Kirkkokansan piirissä on alkanut henkien erottelu**. Autuas on kyllä se, joka vilpittömällä mielellä näkee vammoja kirkkomme ruumiissa." **Sepän mukaan toistuu taas se, mitä Sirenius sai kokea yrittäessään kirkon ja työväenliikkeen lähentämistä. Häntä moitittiin evankeliumin pettämisestä**. Sepän mukaan on jälleen esillä niitä, jotka tuntevat oman hurskautensa arvon ja kivittävät niitä, jotka yrittävät mennä sinne, minne evankeliumin ääni ei helpolla

ulotu. *"Ei papinkaan suu aina valitettavasti puhu totta, ei vaikka olisi teologian tohtori."* Sopiihan lukea Kotimaata ja sen mukaan laatia oma arvostelma eikä uskoa mitä huitaisuja tahansa. Kyllä maailmaan ääntä mahtuu, harhauttaviakin ääniä" (607-608).

"Samassa numerossa Osmo Katajamäki pyysi kirkkokansan herätyspäivien järjestäjiä kertomaan, **ketkä olivat päivien takana.** Tämä oli hänen mielestään tärkeää nimenomaan siksi, että päivillä oli hänen mukaansa esitetty **"raskaita syytöksiä sekä kirkkomme johtoa että muita työntekijöitä vastaan leimaamalla heidät mm. herätyksen vastustajiksi ja evankeliumin asian pettäjiksi"** (608).

"Kirkko ja kaupunki - lehti ei sekään varsinaisesti lainkaan uutisoinut Kirkkokansan herätyspäiviä" (608).

"Kirkkokansan herätyspäivät herättivät siis keskustelua, mutta toisenlaista kuin päivien järjestäjät olivat toivoneet. **Tiililä pettyi siihen, että kirkolliset lehdet eivät jakaneet tapahtumassa esitettyä huolta kirkon ja kansan tilasta,** vaan tarttuivat joihinkin yksityiskohtiin ja suhtautuivat tilaisuuteen ja siellä kuulutettuun sanomaan **torjuvasti ja väheksyvästi"** (608).

Tiililä ja "nippelitohtorit" (Väinö Hotti)

Kirkko oli jo kauan ollut "avoin korjauksia varten". Korjausmiehiä oli ollut jo runsaasti. Toki korjaukset olivat koskeneet tavallisesti ainoastaan ulkonaisia asioita, "kosmetiikkaa". Tiililä puuttui ongelman ytimeen: **KIRKKO ON SIKSI, ETTÄ TÄÄLLÄ KUOLLAAN!**" Tiililä näki, että kirkon perusta oli väärä. Tarvittiin suorastaan **USKONPUHDISTUS!** Käytännössä se merkitsi **PALUUTA RAAMATTUUN!** Kirkon "kansanvaltainen" perusta alkoi vapista Tiililän vaatimusten edessä. Alkuseurakunnan malli oli liian radikaali. Alkuseurakunta oli **USKOVIENTEN YHTEISÖ (EKKLESIA)**; kansankirkkoa oli mahdotonta saada tähän raamiin.

Tiililä olisi tarvinnut avukseen uskovien **yksimielisen tuen**; sitä ei kuitenkaan löytynyt. **TIILILÄ JÄI YKSIN!** Uskovia yhdisti pelkuruus ja maailman ystävyys! **"Te avionrikkojat, ettekö tiedä, että maailman ystävyys on vihollisuutta Jumalaa vastaan? Joka siis tahtoo olla maailman ystävä, siitä tulee Jumalan vihollinen"** (Jaak.4:4).